

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я ДО ЕФЕКТИВНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Мехед О. Б.

доктор педагогічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів, Україна

Інклюзивна освіта як сучасний освітній напрям наразі активно розвивається, відповідні наукові здобутки апробуються в наукових колах фахівців-медиків, психологів, дефектологів, реабілітологів, педагогів, у тому числі працівників спеціальної педагогіки, батьків і суспільства в цілому. Активно відзначаються зміни ціннісних орієнтацій в освіті, напрямок освітньої парадигми на гуманістичну. До важливих здобутків інклюзивного освітнього середовища доцільно віднести: адаптацію, соціалізацію, навчання, виховання та розвиток осіб із особливими потребами на благо суспільства, тобто дієве, активне залучення особистості в соціум [1].

Важливим аспектом інклюзивної освіти є забезпечення доступного та ефективного, якісного навчання, застосування форм, методів і технологій, які корелюють з індивідуальними особливостями дітей із особливими потребами [2].

Увесь процес створення середовища, сприятливого для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, можна схарактеризувати як сукупність змін традиційної системи, що спрямовані на збільшення продуктивності діяльності учнів і педагогів, направленої на збереження і посилення їхньої життєздатності в цілому відповідно до внутрішнього стану здоров'я. Метою якісного впровадження інклюзивного навчання є створення умов для дитини з особливими освітніми потребами для навчання в звичайному класі, коли вона матиме змогу оволодіти ключовими і предметними компетентностями нарівні з ровесниками. При цьому передбачається здійснення соціального психолого-медико-педагогічного супроводу дітей, забезпечення належних умов для освітнього процесу та корекційно-компенсаторної роботи.

Галузь інклюзивної освіти передбачає вирішення трьох взаємозалежних питань:

- 1) діти, котрі мають суттєві відмінності від однолітків, стають фактично соціально ізольованими;
- 2) вагома частка вчителів не знає, як сформулювати позитивні, із повагою один до одного, доброзичливі стосунки між учнями;
- 3) загострення проблеми формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами, у результаті чого вони не набувають необхідного їм позитивного досвіду поведінки в різних життєвих ситуаціях, якщо спостерігається обмежена соціальна взаємодія (це проблемне питання стосується кадрового забезпечення розвитку інклюзивної освіти) [2; 4].

Педагоги різних спеціальностей, які працюють у закладах загальної середньої освіти, часто не володіють хоча б основоположними знаннями про дітей

з особливими освітніми потребами, методикою роботи з учнями навіть із незначними фізичними і психологічними порушеннями, зокрема внаслідок відсутності компетентностей організації освітнього процесу для таких дітей. У світлі вищезазначеного у змісті професійної підготовки та перепідготовки шкільних педагогів необхідні значні перетворення, а також формування в учителів усіх спеціальностей інклюзивної компетентності.

Необхідною умовою для формування в майбутніх фахівців у сфері інклюзивної освіти впевненої професійної позиції, яка має в основі повагу та визнання вимог дітей з особливими освітніми потребами, є біологічна освіта, що сприятиме створенню здоров'язберезувального освітнього середовища, а також професійна спрямованість майбутніх фахівців на здійснення ефективної соціально-педагогічної діяльності [3].

На основі врахування досвіду, ґрунтованого на співпраці з учителями, котрі викладають в класах, де є діти з особливими освітніми потребами, а також результату аналізу даних, отриманих у процесі здійснення перепідготовки вчительського складу до роботи в умовах інклюзії, виокремимо такі аспекти, які потребують додаткової уваги: визначення, що саме можливо досягти в закладах загальної середньої освіти завдяки допоміжним послугам, які існують на місцевому рівні, а також забезпечення позитивної орієнтації всіх учителів шкіл стосовно дітей з особливими освітніми потребами; підготовка вчителів, які працюють із цими учнями, потребує переосмислення, ставлячи на меті спрямування студентів на отримання спеціальних знань і розвиток необхідних компетентностей – брати до уваги особливі освітні потреби дітей, коректувати навчальні програми з огляду на ці потреби, диференціювати навчальний процес, ураховуючи потреби кожного, співпрацювати в колективі з іншими фахівцями й батьками.

На нашу думку, саме вчитель біології та основ здоров'я, що знається на біологічних особливостях людини [6] та має спеціалізацію вчителя саме основ здоров'я, має надзвичайно сприятливі передумови для роботи з учнями з особливими освітніми потребами. Спеціальна підготовка майбутніх педагогів надає можливість урахувати компетентності, які потрібні для задоволення освітніх потреб цих дітей, можливе шляхом організації відповідної наукової діяльності здобувачів освіти в закладах вищої освіти. Раніше нами було оцінено потенціал у цьому плані саме наукової діяльності студентів [5].

Подальший розвиток цього напрямку наукових розвідок буде корисним із метою розвитку здібностей педагогів готувати відповідні друковані матеріали й організувати семінари, зокрема для надання підтримки й консультування менш досвідчених викладачів.

Отже, вирішення вказаних завдань у царині інклюзивної освіти вимагає переосмислення системи підготовки фахівців для сфери освіти, ураховуючи сучасну соціальну роль педагога [3]. Учитель має бути компетентним у організаторських питаннях, відповідати професійно необхідному рівню особистісної лабільності, емпатійності, рефлексивності, мати виражені перцептивні та комунікативні якості. Новітні принципи впровадження інклюзивної освіти вимагають включення й регулярне оновлення в програмі підготовки

майбутніх педагогів освітніх модулів, що забезпечують підготовку до творчої та партнерської взаємодії кожної особистості в колективі, їхньої продуктивної співпраці в умовах інклюзивного навчання [1; 4].

Підготовка вчителя основ здоров'я передбачає формування в нього вміння грамотно використовувати корекційно-розвивальні технології, а також володіння здоров'язбережувальними технологіями [3; 6]. Саме вчитель біології та основ здоров'я завдяки оволодінню здоров'язбережувальними і корекційно-розвивальними технологіями, у тому числі й технологіями інклюзивної освіти, переймаючись проблемою інклюзії, має вміти попереджати виникнення порушень здоров'я або подальшого його розвитку в учнів із особливими освітніми потребами, робити освітній процес максимально успішнішим й ефективним для них.

У світлі вищезазначеного можна підсумувати особливу роль учителя біології та основ здоров'я в закладі загальної середньої освіти в умовах інклюзивного навчання. Професійна підготовка майбутніх учителів основ здоров'я відображає педагогічну взаємодію здобувача освіти й викладача в освітньому процесі закладу вищої освіти, під час якої майбутній фахівець опановує загальнопедагогічні і фахові знання в галузі інклюзивного навчання, новітні здоров'язбережувальні й корекційно-розвивальні технології, а як наслідок – оволодіти професійно значущими й особистісними якостями, необхідними йому для професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

1. Бойчук Ю. Д., Бородіна О. С., Микитюк О. М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. 117 с.
2. Кучерук О. С. Професійні вимоги до вчителя загальноосвітнього навчального закладу в умовах інклюзивного навчання. *Постметодика*. 2012. № 2. С. 42-44.
3. Мехед О. Б., Рябченко С. В., Гарига М. М. Основні компоненти соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Вип. 27. С. 176-180.
4. Мехед О. Б., Рябченко С. В., Тюпіна Н. В. Створення здоров'язбережувального освітнього середовища в контексті інклюзивного навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: НУЧК, 2020. Вип. 6 (162). С. 96-102.
5. Носко М., Мехед О. Науково-дослідницька робота студентів як складова частина підготовки до соціально-педагогічної діяльності. *Наука і освіта*. 2022. № 2. С. 39-43.
6. Mekhed O., Nosko M. The biological and social fundamentals of healthy living of participants of the educational process. *Bioresources and Human Health*. Edited by Andrzej Krynski, Georges Kamto Tebug, Svitlana Voloshanska. Czestochowa: Publishing House of Polonia University "Educator", 2021. P. 143-154.